Marian Nicolae

Drept civil
Teoria generală

Vol. I. Teoria dreptului civil

solomon

III 26673 (1)

Ex libris
Elena - Simina TĂNĂSESCU

Drept civil. Teoria generală

Vol. I. Teoria dreptului civil

C-288652-

D-lui prof. Simina Tănăsescu
reputat civilist, cu
admirație și aleasă prețuire
din partea unui fost colg
de generație
12 iunie 2017

288652
UNIVERSITATEA
"DUNĂREA DE JOS" GALAȚI
BIBLIOTECĂ 2

Cuprins

Argumentum XIX

Abrevieri LI

Titlul I. Caracterizare generală a dreptului civil 1

Capitolul I. Noțiunea dreptului civil 1
Secțiunea I. Noțiunea și specificul dreptului civil 1
§1. Definiție și terminologie 1
A. Definiția dreptului civil 1
1. Precizări prealabile 1
2. Definiții ale dreptului civil formulate în literatura de specialitate 8
3. Definiția propusă. Elementele definitorii 12
B. Terminologie 14
4. „Drept civil", „drept privat" sau „drept privat general"? 14
5. Sintagma reținută 14
§2. Trăsăturile specifice ale dreptului civil 17
6. Enumerare 17
7. Dreptul civil este un drept autonom 18
8. Dreptul civil este un drept general 19
9. Dreptul civil este un drept ordinar 19
10. Dreptul civil este un drept dispozitiv 19
11. Dreptul civil este un drept finalist 19
12. Dreptul civil este un drept pluralist 20
13. Dreptul civil este un drept transnațional 21
Secțiunea a II-a. Obiectul și conținutul dreptului civil 22
§1. Obiectul dreptului civil 22
14. Prevederile Codului civil privitoare la obiectul dreptului civil 22
15. Raporturile patrimoniale și raporturile nepatrimoniale 22
16. Raporturile simple și raporturile mixte 24
§2. Conținutul dreptului civil 24
17. Precizări prealabile 24
18. Dreptul civil în literatura juridică socialistă 25
19. Dreptul civil în literatura juridică postdecembristă 26
20. Problema dreptului civil în sistemul Noului Cod civil 27

Capitolul II. Autonomia dreptului civil 32
Secțiunea I. Noțiuni generale 32
§1. Sistemul dreptului și diviziunea dreptului român 32
21. Precizări prealabile 32
22. Drepturi de ramuri și drepturi de rețea 33
23. Drept public și drept privat 40
24. Drept comun (general) și drept special (particular) 52

§2. Autonomia dreptului (în general) și autonomia „în" drept (în particular) 66
25. Precizări prealabile 66
26. Definiție și terminologie 70
27. Condițiile autonomiei juridice 72
28. Formele (modalitățile) autonomiei juridice 76
Secțiunea a II-a. Autonomia juridică a dreptului civil 79
§1. Preliminarii 79
29. Datele problemei 79
30. Plan 80
§2. Autonomia materială și legislativă a dreptului civil 81
31. Dreptul civil este un sistem juridic având un obiect propriu de reglementare 81
32. Dreptul civil este un sistem juridic guvernat de principii generale specifice 81
33. Dreptul civil este un sistem juridic perfect 82
34. Dreptul civil are izvoare juridice proprii, distincte de alte drepturi 82
§3. Autonomia științifică a dreptului civil 83
35. Autonomia epistemologică a dreptului civil 83
36. Autonomia didactică a dreptului civil 90
Secțiunea a III-a. Delimitarea dreptului civil 93
§1. Necesitatea și utilitatea delimitării dreptului civil 93
37. Necesitatea delimitării dreptului civil 93
38. Utilitatea delimitării dreptului civil 94
§2. Criterii de delimitare 95
39. Enumerare 95
40. Analiză 95
§3. Delimitarea dreptului civil față de alte ramuri de drept 102
41. Precizări prealabile 102
42. Dreptul civil și dreptul constituțional 103
43. Dreptul civil și dreptul administrativ 115
44. Dreptul civil și dreptul financiar public 128
45. Dreptul civil și dreptul securității sociale 130
46. Dreptul civil și dreptul procesual civil 132
47. Dreptul civil și dreptul penal (substanțial și procesual) 138
48. Dreptul civil și dreptul internațional privat 144

Capitolul III. Rolul dreptului civil 146
Secțiunea I. Importanța dreptului civil 146
§1. Datele problemei 146
49. Precizări prealabile 146
§2. Plan de studiu 146
50. Plan 146
Secțiunea a II-a. Rolul dreptului civil în sistemul dreptului românesc 147
§1. Preliminarii 147
51. Rolul dreptului civil ca ramură a dreptului românesc 147

52. Rolul dreptului civil în raport cu alte drepturi 147
§2. Rolul de drept comun al dreptului civil în raport cu alte ramuri ale dreptului 147
53. Precizări prealabile 147
54. *Sedes materiæ* 148
55. Conținutul rolului de drept comun al dreptului civil în raport cu alte ramuri ale dreptului românesc 151
§3. Rolul de drept alternativ sau exclusiv al dreptului civil român în raport cu alte drepturi civile 156
56. Precizări prealabile 156
57. Aplicarea alternativă a dreptului civil român 156
58. Aplicarea exclusivă a dreptului civil român 157
Secțiunea a III-a. Rolul dreptului civil în știința dreptului românesc 157
§1. Preliminarii 157
59. Datele problemei 157
§2. Rolul științei dreptului civil 158
60. Precizări prealabile 158
61. *Excursus*. Știința civilă în Roma antică 159
62. Știința civilă astăzi 165
§3. Dreptul civil în știința dreptului românesc 168
63. Dreptul civil este „știința comună" a dreptului românesc 168
64. Dreptul civil este „școala" de formare a juriștilor 168
§4. Dreptul civil român și dreptul comparat 169
65. Precizări prealabile 169
66. Rolul dreptului civil comparat 171

Titlul II. Izvoarele dreptului civil 173

Capitolul I. Noțiuni generale 173
Secțiunea I. Noțiunea izvoarelor dreptului civil 173
§1. Noțiunea de „izvor al dreptului civil" 173
67. Sensurile expresiei „izvor de drept" (în general) 173
68. Sensurile expresiei „izvor de drept civil" 174
§2. Formele de exprimare a izvoarelor dreptului 175
69. Actele normative 175
70. Practicile consuetudinare 178
Secțiunea a II-a. Reglementarea izvoarelor dreptului civil 179
§1. Cadrul legislativ 179
71. Precizări prealabile 179
72. *Sedes generalis* 180
73. *Sedes specialis* 183
§2. Natura juridică a dispozițiilor legale privitoare la izvoarele dreptului civil 184
74. Datele problemei 184
75. Dispozițiile legale privitoare la izvoarele dreptului civil sunt dispoziții constituționale, iar nu civile 184

Secțiunea a III-a. Clasificarea izvoarelor dreptului civil 185
76. Criterii de clasificare și categorii de izvoare ale dreptului civil 185
77. Caracterizarea categoriilor de izvoare de drept civil 185

Capitolul II. Analiza izvoarelor actuale ale dreptului civil 189
Secțiunea I. Izvoarele scrise ale dreptului civil. Legea ca izvor al dreptului civil 189
§1. Preliminarii 189
78. Precizări prealabile 189
79. Noțiunea de „lege" 189
80. Noțiunea de „lege" în sensul art. 1 din Noul Cod civil 195
81. Plan 198
§2. Actele normative românești – izvoare de drept civil 198
82. Legile civile 198
§3. Actele normative internaționale și supranaționale – izvoare de drept civil 204
83. Tratatele internaționale privitoare la drepturile omului 204
84. Dreptul Uniunii Europene 205
Secțiunea a II-a. Izvoarele nescrise ale dreptului civil. Uzanțele ca izvoare de drept civil 214
§1. Generalități 214
85. Definiție și terminologie 214
86. Utilitatea și caracteristicile uzanțelor 219
87. *Sedes materiæ* 221
§2. Clasificarea uzanțelor 222
88. Criterii de clasificare și categorii de uzanțe corespunzătoare 222
89. Delimitarea uzanțelor față de practicile statornicite între părți 224
§3. Uzanțele – izvoare de drept civil 224
90. Datele problemei 224
91. Moduri de abordare în lumina Codului civil din 1864 224
92. Soluția reținută și furnizată de Noul Cod civil 230
Secțiunea a III-a. Principiile juridice – izvoare ale dreptului civil 233
§1. Generalități 233
93. Definiție și terminologie 233
94. Rol 235
95. Caractere juridice 235
96. Categorii de principii 236
§2. Principiile dreptului civil 241
A. Noțiune, consacrare, clasificare 241
97. Definiție 241
98. Consacrare 242
99. Clasificarea principiilor 242
B. Principiile directoare ale dreptului civil 246
100. – 1°. Principiul demnității umane 246
101. – 2°. Principiul autonomiei private (individuale) 247
102. – 3°. Principiul proprietății 250

103. – 4°. Principiul bunei-credințe (sincerității și loialității) 252
104. – 5°. Principiul egalității în fața legii civile 256
105. – 6°. Principiul recunoașterii și garantării drepturilor subiective civile și a intereselor legitime ale persoanelor 258
C. Principiile corectoare ale dreptului civil 258
106. – 1°. Principiul preeminenței persoanei 258
107. – 2°. Principiul răspunderii civile 259
108. – 3°. Principiul îmbinării intereselor individuale, personale, cu cele generale, obștești (principiul solidarității sociale) 260
109. – 4°. Principiul încrederii legitime 261
110. – 5°. Principiul justiției și echității 264
111. – 6°. Principiul ocrotirii drepturilor subiective civile și a intereselor legitime ale persoanelor 273
§3. Principiile – izvoare primare ale dreptului civil 274
112. Datele problemei 274
113. Moduri de abordare în lumina Codului civil din 1864 274
114. Soluția reținută și furnizată de Noul Cod civil 276

Capitolul III. Unele probleme speciale privind izvoarele dreptului civil 277
Secțiunea I. Considerații preliminare 277
115. Precizări prealabile 277
116. Plan 279
Secțiunea a II-a. Problema altor izvoare ale dreptului civil 279
§1. Datele problemei 279
117. Precizări prealabile 279
§2. Bunele moravuri ca izvoare secundare ale dreptului civil 280
A. Moduri de abordare și rezolvare în lumina Codului civil din 1864 280
118. Precizări prealabile 280
119. Moduri de abordare și rezolvare în perioada antebelică și interbelică, anterioară instaurării comunismului 280
120. Moduri de abordare și rezolvare în perioada postbelică, până la Revoluția din Decembrie 1989 280
121. Moduri de abordare și rezolvare în perioada postdecembristă și până la Noul Cod civil 281
B. Moduri de abordare și rezolvare în condițiile Noului Cod civil 282
122. Punctele de vedere exprimate în privința rolului bunelor moravuri 282
123. Soluția reținută. Bunele moravuri sunt izvoare complementare de drept civil 282
§3. Practica judiciară (dreptul judiciar) ca izvor secundar al dreptului civil 285
A. Generalități 285
124. Precizări prealabile 285
125. Precizări terminologice 286
B. Funcțiile judecătorului 289
126. Enumerare 289
127. Actele judecătorului 292

C. Problema rolului creator de drept al practicii judiciare (dreptului judiciar) 295
128. Datele problemei 295
129. Moduri de abordare și rezolvare în perioada antebelică și interbelică, anterioară instaurării comunismului 296
130. Moduri de abordare și rezolvare în perioada comunistă, până la Revoluția din Decembrie 1989 297
131. Moduri de abordare și rezolvare în perioada postdecembristă anterioară Noului Cod civil 298
132. Precizări prealabile 302
133. Controversa privind practica judiciară ca izvor de drept civil în lumina Noului Cod civil 302
134. Soluția reținută. Sunt izvoare de drept civil hotărârile judecătorești de principiu și practica judiciară constantă de suplinire a lacunelor sau imperfecțiunilor normative 308
Secțiunea a III-a. Ierarhia izvoarelor dreptului civil 314
§1. Controversa privind ierarhia izvoarelor dreptului civil 314
135. Precizări prealabile 314
136. Teza prof. Ion și Sergiu Deleanu 315
137. Teza prof. Ionuț-Florin Popa 319
§2. Principiul ierarhiei izvoarelor dreptului civil 323
A. Cadrul legislativ 323
138. Precizări prealabile 323
139. *Sedes materiæ* 324
B. Principiul supremației legii 325
140. Caracterizare generală 325
C. Ordinea izvoarelor de drept civil 326
141. Prezentare generală 326
142. Legea este izvorul exclusiv de drept civil în măsura în care este imperativă sau prohibitivă și nu conține vreo rezervă în sensul aplicării uzanțelor 328
143. În lipsa dispozițiilor legale imperative sau prohibitive, uzanțele normative prevalează față de dispozițiile legale dispozitive 328
144. Analogia legii se aplică în absența unor dispoziții legale exprese și a uzanțelor 328
145. Principiile generale ale dreptului se aplică în absența unor dispoziții legale privitoare la situații asemănătoare 329
§3. Excepții de la principiul ierarhiei izvoarelor dreptului civil 329
146. Enumerare 329
147. Aplicarea prioritară a reglementărilor internaționale și supranaționale 330

Titlul III. Aplicarea dreptului civil 333

Capitolul I. Noțiuni generale 333
Secțiunea I. Formele de realizare a dreptului civil 333
148. Noțiunea de „realizare a dreptului civil" 333

149. Formele realizării dreptului civil 335
150. Plan 336
Secțiunea a II-a. Aplicarea directă a normelor de drept civil 336
§1. Considerații generale despre normele de drept civil 336
A. Noțiune și structura logico-juridică 336
151. Noțiunea de „normă de drept civil" 336
152. Structura 340
B. Clasificarea normelor de drept civil 343
153. Precizări prealabile 343
154. Criterii de clasificare și categorii de norme juridice civile 344
155. Alte clasificări. Norme de ordine publică și norme de ordine privată? 349
156. Alte clasificări (continuare). Norme universale (impersonale) și norme individuale (personale)? 354
C. Validitatea normelor juridice civile 358
157. Precizări prealabile 358
158. Validitatea formală 359
159. Validitatea materială 359
§2. Principiul aplicării automate a normelor de drept civil 361
160. Precizări prealabile 361
161. Principiul aplicării directe sau automate a dreptului 362
Secțiunea a II-a. Concursul normelor de drept civil 363
§1. Preliminarii 363
162. Noțiunea „concursului normelor juridice civile" 363
163. Modalități de soluționare a conflictului dintre normele juridice civile concurente 364
164. Corelația și aplicarea normelor juridice civile concurente 367
165. Plan 368
§2. Aplicarea dreptului civil general și a dreptului civil special 368
A. Dreptul civil general 368
166. Precizări prealabile 368
167. Dreptul general al persoanelor 369
168. Dreptul general al familiei 369
169. Dreptul general al bunurilor 370
B. Dreptul civil special 371
170. Dreptul special al persoanelor 371
171. Dreptul special al familiei 372
172. Dreptul special al bunurilor 373
C. Aplicarea prioritară și prin analogie a dreptului civil special 374
173. Aplicarea prioritară a normelor civile speciale 374
174. Aplicarea prin analogie a normelor civile speciale 375
§3. Aplicarea dreptului civil excepțional 377
A. Dreptul civil excepțional 377
175. Precizări prealabile 377
176. Dreptul excepțional al persoanelor 377

177. Dreptul excepțional al familiei 378
178. Dreptul excepțional al bunurilor 378
B. Aplicarea prioritară a dreptului civil excepțional 380
179. Aplicarea prioritară a normelor civile excepționale și interzicerea analogiei 380
Secțiunea a III-a. Unele probleme speciale privind aplicarea normelor de drept civil 381
§1. Controversa privind aplicarea normelor de drept civil 381
180. Datele problemei 381
181. Plan 382
§2. Aplicarea normelor de drept societar 382
182. Precizări prealabile 382
183. Corelația Noului Cod civil cu legislația civilă societară 382
§3. Aplicarea normelor de drept special al contractelor 387
184. Precizări prealabile 387
185. Corelația dreptului general al contractelor și dreptului special al contractelor 389
§4. Aplicarea normelor de drept civil în materia prescripției extinctive 395
186. Precizări prealabile 395
187. Corelația dreptului general și celui special al prescripției extinctive 396

Capitolul II. Aplicarea în timp și spațiu a normelor de drept civil 400
Secțiunea I. Noțiuni introductive privind aplicarea legii civile în timp și spațiu 400
§1. Preliminarii 400
188. Precizări prealabile 400
189. Cadrul spațio-temporal de aplicare a normelor juridice civile 400
§2. Soluționarea conflictelor temporale și teritoriale dintre normele juridice 403
190. Datele problemei 403
191. Normele conflictuale (*iura supra iura*) 403
192. Plan 404
Secțiunea a II-a. Aplicarea în timp a normelor de drept civil 404
Subsecțiunea I. Noțiuni generale privind aplicarea legii civile în timp 404
§1. Aplicarea în timp a legii civile 404
193. Precizări prealabile 404
194. Plan 405
§2. Intrarea și ieșirea din vigoare a legilor civile 405
195. Activitatea (durata) legii 405
196. Intrarea în vigoare a legii 407
197. Modificarea și completarea legii 410
198. Suspendarea legii 410
199. Ieșirea din vigoare a legii 411
§3. Conflictele de legi civile în timp. Modalități de soluționare 415
200. Premisele conflictului de legi civile în timp 415

201. Modalități juridice de soluționare a conflictului de legi în timp 417
§4. Cadrul legislativ 420
202. Sistemul Codului civil din 1864 420
203. Sistemul Noului Cod civil 421
Subsecțiunea a II-a. Neretroactivitatea legii civile noi 425
§1. Principiul neretroactivității legii civile noi 425
204. Noțiuni generale 425
205. *Sedes materiæ* 428
206. Conținutul și întinderea principiului neretroactivității legii noi 430
§2. Problema delimitării trecutului (și prezentului) de viitor. Criteriul retroactivității legii civile noi 434
A. Generalități 434
207. Datele problemei 434
208. Criterii de demarcație a trecutului de prezent formulate în literatura de specialitate. Enumerare 435
B. Principalele teorii ale retroactivității legii noi 436
209. Teoria drepturilor câștigate 436
210. Teoria faptului consumat 438
211. Teoria lui Paul Roubier 439
212. Teoria normativistă 444
C. Apreciere critică. Criteriul reținut 448
213. Apreciere critică 448
214. Criteriul reținut. Retroactivitatea constă în reevaluarea juridică pozitivă sau negativă a actului sau faptului săvârșit ori produs înainte de intrarea în vigoare a legii noi 451
Subsecțiunea a III-a. Aplicarea imediată a legii noi 455
§1. Principiul aplicării imediate a legii noi 455
215. Noțiuni generale 455
216. *Sedes materiæ* 459
§2. Autonomia principiului aplicării imediate a legii civile noi 463
217. Delimitarea principiului aplicării imediate a legii noi 463
218. Criteriul aplicării imediate a legii noi 467
Subsecțiunea a IV-a. Supraviețuirea legii civile vechi 467
§1. Principiul supraviețuirii legii civile vechi 467
219. Noțiuni generale 467
220. *Sedes materiæ* 470
§2. Autonomia principiului supraviețuirii legii civile vechi 472
221. Delimitarea principiului supraviețuirii legii civile vechi 472
222. Sfera de aplicare a principiului supraviețuirii legii vechi. În principiu, situațiile juridice în curs sunt guvernate de legea veche 477
223. Situațiile juridice în curs de constituire, modificare sau stingere 482

224. Situaţiile juridice în curs de realizare 486
225. Limitele supravieţuirii legii vechi 487
§3. Excepţii de la principiul supravieţuirii legii vechi. Aplicarea legii noi situaţiilor în curs 488
A. Datele problemei 488
226. Precizări prealabile 488
227. Criteriul aplicării generale sau exclusive (*rectius* universale) a legii noi 488
B. Delimitarea domeniului aplicării generale sau exclusive (*rectius*, universale) a legii noi situaţiilor în curs 489
228. Precizări prealabile 489
229. Fundamentul aplicării exclusive (generale, *rectius* universale) a legii noi 490
C. Aplicarea exclusivă (generală, *rectius* universală) a legii noi în sistemul Noului Cod civil 491
230. Enumerare şi caracterizare generală 491
231. Legile relative la starea şi capacitatea persoanelor 493
232. Legile relative la raporturile conjugale 494
233. Legile relative la relaţiile de rudenie 495
234. Legile relative la obligaţia legală de întreţinere 495
235. Legile relative la raporturile de proprietate 495
236. Legile relative la raporturile de vecinătate 496
237. Legile relative la regimul general al bunurilor 496
238. Datele problemei 496
239. Limitele aplicării exclusive (generale, *rectius* universale) a legii noi 498
Secţiunea a III-a. Aplicarea în spaţiu a normelor de drept civil 500
§1. Noţiuni generale 500
240. Teritorialitatea şi extrateritorialitatea normelor de drept civil 500
241. Plan 501
§2. Teritorialitatea normelor de drept civil 502
242. *Sedes materiæ* 502
243. Aplicarea legii civile în spaţiu 502
244. Aplicarea uzanţelor civile în spaţiu 503

Capitolul III. Interpretarea izvoarelor dreptului civil 504
Secţiunea I. Noţiuni generale 504
§1. Noţiunea interpretării izvoarelor dreptului civil 504
245. Interpretarea izvoarelor dreptului civil şi aplicarea dreptului civil 504
246. Noţiunea interpretării legii civile 506
§2. Necesitatea şi utilitatea interpretării legii civile 508
247. Necesitatea interpretării legii civile 508
248. Utilitatea interpretării legii civile 510
§3. Cadrul legislativ 511
249. Precizări prealabile 511

250. *Sedes generalis* 511
251. *Sedes specialis* 512
Secțiunea a II-a. Clasificarea formelor interpretării legii civile 512
§1. Criterii de clasificare 512
252. Enumerare 512
253. Plan 513
§2. Interpretarea oficială și interpretarea neoficială a legii civile 513
254. Precizări prealabile 513
255. Interpretarea oficială 513
256. Interpretarea neoficială 515
§3. Interpretarea declarativă, extensivă și restrictivă a legii civile 516
257. Precizări prealabile 516
258. Interpretarea declarativă 516
259. Interpretarea extensivă 517
260. Interpretarea restrictivă 522
261. Raportul dintre interpretarea declarativă, extensivă și restrictivă 523
Secțiunea a III-a. Metodele de interpretare a legii civile 525
§1. Interpretarea gramaticală și sistematică (Interpretarea textuală și contextuală) 525
262. Precizări prealabile 525
263. Interpretarea gramaticală 526
264. Interpretarea sistematică (contextuală) 528
§2. Interpretarea logică 532
265. Noțiuni generale 532
266. Reguli de interpretare logică 532
267. Argumente de interpretare logică 537
§3. Interpretarea istorico-teleologică 546
268. Caracterizare generală 546
269. Concluzii. Necesitatea interpretării combinate 547
270. *Finis primi tomi.* 547

Bibliografie selectivă **549**

Index tematic **593**

Index de termeni, expresii și adagii latinești **600**

Index de autori **607**